

AS AN ELEMENT MYTHOLOGICAL FIGURE EAGLE IN DIWAN POETRY

Özlem GÜNGÖR

PhD. Candidate, University of Ömer Halisdemir, Institute of Social Science
oslem_qunqorr@hotmail.com

Abstract

Eagle that is seen as virtually every civilization and culture as a dominant motif mythological elements. Ancient Turks widely eagle to be able to observe the mythology, is a messenger that allows communication between heaven and earth, and the power to represent the sooner, draws attention with features such as being the ancestors of some of the tribes.

The meek and the covered diwan poetry, though this figure is understood to be treated as an element of text that points to the mythological era of the balance. Eagle nesr, ukabi, bürküd and blackbirds name with the introduction of a plastic mold and supply as well as an element of cosmic testifies to the fact his mythological figures.

This article will discuss whether the data of diwan poetry is a mythological figure of the movement eagle.

Key Words: *mythology, eagle, diwan poetry.*

DÎVÂN ŞİİRİNDE MİTOLOJİK BİR UNSUR OLARAK KARTAL FİĞÜRÜ

Özet

Kartal figürü, mitolojik bir unsur olarak hemen hemen her medeniyet ve kültürde baskın bir motif olarak görülür. Kadim Türk mitolojisinde çok yaygın olarak gözlemleyebildiğimiz kartal figürü, gök ile yer arasındaki iletişimi sağlayan bir elçi olması, güç ve erki temsil etmesi, bazı kavimlerin atası olması gibi özellikleriyle dikkat çekmektedir.

Bu figürün silik ve örtülü olsa da diwan şiiri metinlerinde mitolojik dönemin bakiyelerine işaret eden bir unsur olarak işlendiği anlaşılmaktadır. Kartalın nesr, ukâb, bürküd ve karakuş adlarıyla hem kozmik hem de arzî bir unsur olarak estetik bir kalıba sokulması onun mitolojik bir figür oluşuna tanıklık eder.

Bu makalede diwan şiirinin verilerinden hareketle kartalın mitolojik bir figür olup olmadığı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Mitoloji, kartal, diwan şiiri.*

GİRİŞ

Kartal / Karakuş/ Nesr / Ukâb / Bürküd

Kartal kızıl siyah tüylü, çok güçlü, yuvasını yüksek kayalıklar üzerinde kuran, iri yırtıcı bir kuştur. Kartalgillerdendir (Türkçe Sözlük, 2012: 1339). Hayvanlar âleminin en keskin gözlü kuşu olarak bilinir.

Kartalin en büyüğü, şah-kartal (Aquila heliaca)'dır. Orta Asya'da bu büyük kartalların birçok tipleri mevcuttur. En büyük kartal, Çavuldur boyuna ait bir ongunudur (Ögel, 1993: 364).

Orta Asya'da kartalın umumi adı "bürküd"dür. Bürküd, Salur boyunun ongunudur (Ögel, 1993: 365). Kaya kartalı olarak da bilinir. Bürküd, Ali Şir Nevayî'nin Lisânü't-tayr adlı eserinde kuşlar şahını bulmak için yola çıkan otuz kuştan biridir; ancak açlığa ve sıkıntıya dayanamadığı için yolculuğu tamamlayamadan bırakmıştır. Bürküd burada nefesine ve dünya zevklerine düşkün olan bir insan tipini alegorik olarak temsil etmektedir (Toprak, 2013: 118-119). Terazi burcu Kâşgarlı Mahmut'un sözlüğünde Karakuş olarak geçmektedir (Bayat, 2007: 289). Karakuş, Türkler tarafından kartala eş anlamlı kullanılan sözcükler arasındadır (Boratav, 2012: 83). Aynı zamanda karakuş, Hint masallarındaki garuda'dır (Demirbulak, 2012: 8).

Kartal, pek çok kültürde kutsal sayılan bir kuştur. Göksel güçlerin bir simgesi olarak görülür. Bu sebeple kartal, kehanetler bildiren, göksel güçlerle yeryüzündekiler arasında bir elçi olarak düşünülmüştür (Gezgin, 2007: 113). Orta Asya'da eski inançlarda kartal, güneş ve Gök tanrının simgesi olarak bilinirdi (Radloff, 2008: 339).

Kartal, sanat tarihinde mücadele sahnelerinde zafer kazanan bir kuştur. Gök unsuruna dâhil olup, olumsuz kavramlara karşı iyi olan unsurları temsil etmektedir (Çoruhlu, 2000: 134). Aynı zamanda kartal, tarih öncesi fresk, heykel ve kabartmalarda doğurganlığı da temsil etmiştir (Ateş, 2001: 130).

Bir Anadolu halk türküsünde bu kuştan şöyle bahsedilir: "*Yüksek dağın zirvesinde haşmetli kartal yeryüzünü kaplamak üzere kanatlarını açtı*" (Boratav, 2012: 83-84).

Dünya Mitolojisinde Kartal

Kartal, Yunan mitolojisinde Zeus'un yardımcısı ve en sevdiği hayvanıdır. Hatta çoğu zaman Zeus'un kendisiyle özdeşleştirilir ve tanrıyı simgelediğine inanılırdı (Gezgin, 2007: 113). Kartal, yıldırım kuşu olarak da bilinir. Zeus, kartalın kendisine sadık hizmetlerinden dolayı onu gökyüzünde yıldızlar arasına koymuştur (Örs, 2001: 41). Yunan mitolojisinde Zeus'un simgesi kartaldır (Duran, 2012: 87).

Sümer mitolojisinde, Etana ve Kartal mitosu silindir mühürler üzerinde çokça resmedilmiş ünlü bir mittir. Bu mitin kökeni bir Sümer halk hikâyesinden doğmuştur (Gezgin, 2007: 115).

Mısır ve İran geleneklerinde ise güneş tanrısı bir kartal olarak tasvir edilir. Kartallar şans timsali olarak görülürler ve Zeus'a kurban edilirler. Kartal bazı durumlarda da Zeus'un simgesidir; onun gücünü, zekâsını ve kutsallığını simgeler (Armutak, 2004: 150). Ayrıca eski Mısır dininde insanlar kartala taparlardı (Bozkurt, 1995: 12).

Romalılar kartalları “fırtına taşıyıcıları” olarak adlandırırlar. Roma İmparatorluğu'nda kartal, güç ve otoritenin sembolü olarak görülmüştür. Ayrıca bir imparator öldüğünde, rahip, onun ruhunun ölüm sonrasında yeniden doğduğunu sembolize etmek için bir kartalı gökyüzüne salıvermektedir (Armutak, 2004: 150).

Navaho kızıldereleleri, kartalı en kudretli ve en bilge yaratık olarak görürler, en yüksek ideallerinin bir sembolü ve köylerinin koruyucusu kabul ederlerdi (Armutak, 2004: 150).

İskandinav mitolojisinde tanrı Votan, bir yerden çıkmak için kartala dönüşmektedir. Ayrıca kuzey göğünün egemeni dev Hrsavelg bir kartal olarak tasarlanır ve fırtınaların o uçarken kanatlarını çırpmasından meydana geldiği düşünülürdü (Hançerlioğlu, 2000: 243).

Macarların Arpad Sülalesi kartal boyundan gelmektedir. Macar bilginleri kartalı için kartal en güçlü kuştur (Ögel, 1993: 593).

Türk Mitolojisinde Kartal ve Çift Başlı Kartal Motifi

Kartal, Türklerin milli simgelerindedir (Çoruhlu, 2000: 133). Türklerin eski dini olan Şamanizm'de kutsallaştırılan kartalın, ilk şaman olduğu inancı yaygındır (Armutak, 2004: 150). Şamanist uygulamalarda “kartal figürü” çok yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün kültürlerde “göklerin hâkimi” olarak kabul edilen kartal, Türk kültüründe bu özelliğinin yanı sıra Gök Tanrı'nın sembolü olarak da kabul edilmekteydi (Duran, 2012: 120). Türk mitolojisinde güneşi temsil eden Ülgen'in yedi oğlundan birinin adı kartaldır (Duran, 2012: 108).

Yakutların soylu kabilelerinin atası kartaldır. Ondandır her türlü iyilik ve kötülük beklenebilirdi (Toprak, 2013: 118). Yakutlar, kartalın en yüksek ruhları taşıdığına inanırlardı. Kartal, Gök Tanrı'nın timsali olarak ya da şaman ruhunu ifade etmek amacıyla Dünya Ağacı'nın tepesinde tasavvur edilir ve hayvan- ata ya da yardımcı ruhlardan birini temsilen zaman zaman şaman elbisesi üzerinde yer alırdı (Çoruhlu, 2000: 133). Yakutlarda en önemli kuş kartaldır. İlkbahar ve güz mevsimleri kartalın temsil ettiği ruhun iradesine bağlıdır. Kartal, bir defa kollarını sallarsa buzlar erimeye başlar, ikinci defa salladığında ise ilkbahar gelir (Radloff, 2008: 247). Ayrıca Yakutlarda kartal, güneşi temsil ediyordu. Yakutlardan bazıları analarının kartaldan geldiğine inanırlar, ona saygı göstermek adına and içerlerdi (Uraz, 1994: 150). Yakutlarda kartalın adıyla edilen yemin en korkunç yemin olarak bilinmekteydi.

Kartalın adını vererek yalan yere yemin eden kişinin ocağı söner, nesli tükenirdi. Biri yanlışlıkla kartal öldürdüğünde şaman çağırıp kartalı gömdürürdü. Çocuğu olmayan kadınlar kartala yalvarırlardı. Dileği gerçekleşen kadının doğurduğu çocuğa “*hotoy törütteh*” (*kartaldan türemiş*) denilirdi (Radloff, 2008: 339). Ayrıca Yakut Türklerince kartala tapılırdı (Armutak, 2004: 150). Yakut Şamanlarına göre, en yüksek ruhları taşıyan hayvan kartaldır. Aykut ve Yakut kabileleri ile Oğuz boylarının sembollerinin kuş olması bunu açıklayan bir delildir (Ögel, 1993: 47). Yakut Türklerinin anlattığına göre kartal, ağaçlar üzerinde uçarken şamana kanatlarını atar, “benim bu kanatlarımla uç” dermiş, şaman da bu kanatları alıp göğe uçarmış (Ögel, 1993: 37). Tüm bu kartal gelenekleri son dönemlere değin Başkurt Türklerinde de yaşamıştır (Bozkurt, 1995: 11).

Güneşin sembolü olan kartal, aynı zamanda yeniden doğuşu, ebedî yaşamı, ölümsüzlüğü, ateşi, sıcaklığı ve hasat mevsimini çağırıştırır. Kartala bazı Türk kavimlerinde “Güneş Kuşu” denir (Karakurt, 2012: 215). Tuvalarda kartala tas adı verilmekteydi (Karakurt, 2012: 427). Altaylardaki Teleüt Türklerinin Merküt adlı kabilesi bir kara kartaldan (Berküt); Yurtas kabilesi ise beyaz başlı bir kartaldan türemiştir (Ögel, 1993: 47). Eski Türklerce totem olan kral, kuşların da Hakanı idi. Atilla’nın soyunun ulaştığı kartalın başında taç vardı (Uraz, 1994: 155). Eski Türk boylarının kutsal sembolleri, kartal nevinden gelmektedir (Ögel, 1993: 593).

Kartal, önemli bir türeme simgesiydi. Özellikle Göktürk ve Uygur devirlerinde kartal hükümdar ya da beylerin timsali olurken koruyucu ruhu ve adaleti de temsil ederdi. Güneşi temsil etmesinin yanı sıra güç ve kudreti de ifade ediyordu (Çoruhlu, 2000: 134). Karakuş, Uygurlarda çocuk kaçıran veya göğe yükselmek için binek olarak kullanılmıştır (Demirbulak, 2012: 8).

İslamiyetten önceki dönemlerde bazı Türk toplulukları kuşları ongun saymışlar (Çoruhlu, 2002: 151), onlara saygı göstermişlerdir. Kulun, ruhun simgesi olduğu Orhun Yazıtları’ndaki ölümle ilgili ifadelerden anlaşılmalıdır (Çoruhlu, 2002: 151). Kartalın hükümdarlık, güç, kuvvetle ilgili simgesel anlamları İslamiyetten sonra da devam etmiş, hatta kartal, zaman zaman arma olarak kullanılmıştır (Çoruhlu, 2000: 134).

Kartal, Oğuz boylarının kuş amblemleri arasındadır. Dede Korkut Kitabı’nda, Oğuzların kartal için duydukları saygının bir delili olarak anlaşılması gereken “*alaca benekli kartalın faziletlerini taşıyan kişiler*” anlamında kahramanlar için çoğunlukla “*Çal Karakuş erdemli*” ifadesi kullanılmaktadır (Boratav, 2012: 84).

İlkel toplumların çoğunda kartal, güneşin yaratıcısı ya da kendisidir. Kartalın, ölenlerin ruhlarını öbür dünyaya götürdüğüne inanılırdı (Armutak, 2004: 150). Göğün beşinci katında türeyen çift başlı kartal olduğuna inanılır. Bu kartal, göklerin büyük ve güçlü bir bekçisidir (Ögel, 1993: 109-110).

Anadolu Selçuklu Devleti'nde en fazla kullanılan çift ve tek başlı kartal; güç, kudret ve asaleti simgeliyordu. Bu kuşun insanı kötülüklerden koruduğuna inanılıyordu. Mezar taşlarında kartal figürleri yer almaktadır. Arma ve totem olarak da kullanılmıştır (Megep, 2007: 3). Selçuklu Devleti'nin arması çift başlı kartaldır (Demirbulak, 2012: 8). Kartal figürü, Selçuklu ve Selçuklu sonrası Türkiye'sinde sikkelerde, kalelerin taş duvarlarında, seramik ve ahşap saray kaplarında, Hacı Bektaş-ı Velî ve diğer önemli zatların mezar abidelerinin girişlerinde çift başlı olarak tasvir edilmiştir (Esin, 2004: 219). Ebedî canlılığı simgeleyen hayat ağacının tepesinde çift başlı kartal bulunmaktadır (Bozkurt, 2012: 123).

Osmanlı Devleti'nden önce güç ve kuvvetin timsali olan kartal, ağacın tepesinde yer alırken bu dönemden sonra bu özelliğini yitirmiş yerini başka simgelere bırakmıştır (Esin, 2004: 172).

Kartalın göğün beşinci katında yaşadığına, canlılar ve insanlar arasındaki kapıda nöbet tuttuğuna inanılırdı. Bu kapı "Demir Kazık-Kutup Yıldızı"nın olduğu yerdir. Sıradan canlıların yukarı geçişine izin vermediği gibi kendisi de Tanrı katına çıkmayan kartal, Tanrı'nın mesajlarını kamlara ve hakanlara iletirdi (Bozkurt, 2012: 120).

Genel olarak kartal, göğün ve kozmolojik güçlerin simgesi sayılmıştır. Kartalın yönetici üstün güçlerle insanlar arasında arabuluculuk yaptığı varsayılmıştır. Bu nedenlerden ötürü gelişmiş kültürlerde de kartalı öldürmek günah sayılmıştır. Tüm bunların yanında kartalın gelecekte haber verdiği de düşünülmüştür (Armutak, 2004: 150).

Türk ve Altay mitolojisinde çift başlı kartala "öksöke" denilmekteydi. Bakır tırnaklıdır. Sağ kanadı ile Güneş'i, sol kanadı ile Ay'ı kaplar. Tanrı Ülgen'in sembolüdür. Altın kanatları vardır. Gökten yıldırımlar indirir. Pençeleriyle ay ve güneşi tutar. Gece ve gündüzü, ak ve karayı, aydınlık ve karanlığı, evrendeki zıtlığı temsil eder. Çift başlı kartal motifine; Sümerler ve Hititlerde de rastlanır. Çift başlı kartal motifi ilk kez M.Ö 3000 sonları ve 2000 başlangıcında Mezopotamya'da görülür. Sümerlerden Akadlara, Asurlulara, Sasanilere, Bizanslara ve Türklere geçer geçmiştir. Çift başlı kartal eski dönemlerde nazarlık, tılsım, aydınlık ve güneşi temsil eder, sikkeleri üzerinde kullanıldığında hükmetme gücünü destekler, Artuklu sikkelerinde ve Anadolu Selçuklu yapılarında surlarda, camii ve medreselerde, saraylarda; kötü güçlerden koruyucu olarak kullanılmıştır. Bizanslılar zamanında kullanıldığı dönemde ise devlet ve kilisenin tek bedende tutulup yönetildiğini simgelemekteydi. Kartal, kuşlar arasında ululuk ve yükseklik timsalidir. Bu yüzden Türkler kılıç kabzalarında çift başlı kartal figürü kullanmışlardır (Karakurt, 2012: 608-609).

Dîvân Şiirinde Kartal

Kartal, dîvân şiirinde, özellikle mesnevîlerde adı anılıp işlenen bir kuştur. Bu bağlamda Mantıku't-tayr, Lisânü't-tayr, Deh-mur, Gül ü Bülbül, Bülbüliyye, Bülbül-nâme gibi kuşlardan söz eden mesnevîlerde adına rastlamak mümkündür. Bu mesnevîlerde yuvasını gözden uzak yalçın kayalıklarda yapan güçlü, yüksekten uçan, zâlim, kan dökücü, asalak bir kuş olarak tanımlanır (Zavotçu, 2013: 414).

Hevâ-yı 'aşkun içre ben kaçurdum Kafa sîmurgu

Cenâh-ı himmeti ol dem ki mânen-i 'ukâb açdum

(Bâki Dîvânı, Gazel 320/4, s. 217)

(Ey sevgili, Kartal gibi himmet kanadını açınca, aşk göğünden simurgu Kaf dağına kaçırdım.)

Baki'nin bu beytinde kartalın iki özelliği söz konusudur. Birincisi, hakimiyet ikincisi, himmet. Bu iki kavram aslında kozmik ve mitolojik kartaldan izler taşımaktadır. Baki'nin beytini Türk mitolojisinde kartalın hayır ve şerri temsil ettiğine dair somut bir veri sayabiliriz. Bu beyitte kartalla ilgili mitolojik bilgimize ilave edeceğimiz şey alemin tek kartal tarafından gözetildiğidir. Beyte göre alem hakimiyeti semavi anlamda kartal tarafından gerçekleştirilir. Bu bağlamda hayır ve şerri tek kartal değil, iki kartal gerçekleştirir. Başta her iki fonksiyon tek kartal üzerindeyken zamanla hayır hakim kılan kartal ile şerri hakim kılmaya çalışan kartal arasında kozmik bir mücadele ortaya çıkar. Şair, mitolojik kartala İslami bir kültürel fonksiyon olan himmeti ekleyerek onu rahmani olana bağlar. Şair, iyiliğin daima kötülüğe galebe edeceğine dair bir ilke üzerinden hareket eder. Kendisi himmet kanadını açan iyilik kartalı, muhtemelen rakip de şer kanadını açan kötülük kartalıdır. Bu beyitte, sema mülküne hakim olan kartal şairin tarafını yani Osmanlı saltanatını, simurg da bu saltanatı tehdit eden düşman gücü sembolize etmektedir.

Uçdu ukâb-ı himmeti şems-i hakıkata

Kîmyâ-yı aşka verdi siphrin sebâtını

(Şeyh Galib Dîvânı, Tarih 50/4, s. 104)

(Sevgilinin himmet kartalı hakikat güneşine uçtu ve aşk kimyasına feleğin sebatını verdi.)

Şeyh Galib, Mevlevî telmih unsurlarını usta bir şekilde kartal vesilesiyle mitolojiye bağlar. Kartal, Türk mitolojisinde güneş kuşudur. Dolayısıyla altın kanatlarını açarak karanlığa hakim olur. Kartalın bu hakimiyeti felekteki sebata yani istikrara karşılık gelir. Kartal, himmet kanadıyla güneşe uçamazsa yani ışığı koruyamazsa feleğin sebatı, nizam ve intizamı bozulur. Kartal, mitolojide tılsımı

da sembolize eder. Öyle anlaşılıyor ki kartal, yaptığı tılsımla feleği sabit hale getirmiştir. Bu tılsım bozulursa feleğin sebatı da bozulur.

Bir bir sitâre kebkini sayd eylese ne var

Çün zeng-i zerdür ana güneş çarhdur 'ukâb

(Revâni Dîvânı, Kaside 1/7, s. 25)

(Sultanımızın yıldız keklüklerini bir bir avlamasına şaşılmaz. Çünkü güneş o sultanın altın çalparası, felek de kartalıdır.)

Bu beyitte, kozmik ve mitolojik kadim bilgiler, bir hüsn-ü talil dizgesi içerisinde verilmiştir. Mitolojik olan bağlam şudur. Yıldızların güneşin doğuşuyla ortadan kalkması mitolojide kartalın yıldızları avlaması yani güneşin altın kanatlarıyla yıldız keklüklerini örtmesi arasında ilişki vardır. Hakim unsur, avcı olan unsur, kartal. Hakim olunan unsur ise, keklüktür. Burada yıldızların keklüğe teşbih edilmesi bir edebi sanattan ziyade muhtemelen kadim mitolojide yıldızın keklikle sembolize edilmesine dayanmaktadır.

Ben Hayâli bir şikârın alıcı şehbâz idim

*Kaptı serverler beni nâgeh **karakuş** oldular*

(Hayâlî Bey Dîvânı, G 49/5, s. 106)

(Hayâlî (yani) avını yakalayan bir şahindim. Büyükler ansızın karakuş olup beni kaptılar.)

Beyit avcı kuşu avlayan bir kuş olarak karakuşa telmihte bulunmaktadır. Karakuş, doğanı pençesine takacak büyüklükte olacağı için doğal olarak kartal türlerinden birisidir. Türk mitolojisinde karakuş terazi burcudur. Bugün terazi burcu diye adlandırdığımız burç, karakuş olarak bilinmekteydi. Bu takım yıldızın gökteki görüntüsü muhtemelen pençesine bir kuş almış biçimde düşünülür. Hayâlî Bey'in beytinden anladığımıza göre kozmik karakuş pençesinde bir av değil, avcı olan bir doğan tutmaktadır.

Tüfengi mühresi eyler şikeste beyza-i mâhı

*Kapar **nesr-i sipihri** nâveki mânende-i şeh-bâz*

(Nedim Dîvânı, Tarih 33/5, s. 159)

(Memduhun tüfeğinden çıkan mermi dolunayın yumurtasını kırar, oku da doğan gibi felek kartalını kapar.)

Bu beyitte pençesinde av tutan kozmik kartal burcu söz konusu edilmiştir. Ancak burada Nedim, pençesinde kartalı tutan doğan olarak nitelemektedir. Bu görüntü Hâyâli Bey’de bunun tam tersi olan, doğanı tutan kartal görüntüsü şeklindedir. Ancak kartal burcunun pençesinde bir av tutması motifi her iki şairde de vardır.

Olmasa Mecnûn-ı aşkı ol mehin ger âsmân

Nesr-i tâ’ir eylemezdi bâşı üzre âşiyân

(Nef’î Dîvânı, Kaside 53/46, s. 225)

(Şayet gökyüzü o ay yüzünün aşkından dolayı Mecnun olmasaydı nesr-i tâ’ir onun başının üzerine yuva yapamazdı.)

Nef’î bu beytinde kozmik kartalın gökyüzündeki görüntüsünü semanın başı üstünde yuva yapmış bir al olarak nitelemektedir. Bu da kartal burcunun irtifa olarak diğer burçlardan daha yüksek bir yerde durduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Divan şiirinde mitolojik kartalın kullanımı hümâ, aslan ve ejderha gibi diğer mitolojik motiflere göre daha seyrek. Böyle olsa dahi bazı divan şairleri İslam medeniyeti dairesinde kartala yüklenen, kadim mitolojik verileri bilmekte ve bu verileri estetik bir boyut içerisinde ele almaktadırlar. Bu işlemden şairlerin, mitolojik bilgilerine yeni bilgiler ekleyecek düzeyde ayrıntı ekledikleri görülür. Bu itibarla Türk mitolojisinin unsurları divan şiiri metinlerinde taranıp yeni bir yoruma tabi tutulursa her mitolojik unsur için ilave veriler ve ilave bilgiler elde edileceği açıktır.

KAYNAKÇA

AKKUŞ, M. (1993). *Nef’î Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ARMUTAK, A., (2004), Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi II. Sürüngenler, Balıklar, Kanatlılar ve Mitolojik Hayvanlar, *İstanbul Üniv. Vet. Fak. Dergisi*, 30 (2), s.143-157.

ATEŞ, M. (2001). *Mitoloji ve Semboller*. İstanbul: Aksiseda Matbaası.

AVŞAR, Z. *Revâni Divânı*. www.kulturturizm.gov.tr (Erişim tarihi: 01.10.2016).

- BAYAT, F. (2007). *Türk Mitolojik Sistemi (Ontolojik ve Epistemolojik Bağlamda Türk Mitolojisi)*. C.I. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- BORATAV, P. N. (2012). *Türk Mitolojisi (Oğuzların- Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi)*. (Çeviri: Recep Özbay) Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- BOZKURT, F. (1995). *Türklerin Dini*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- ÇORUHLU, Y. (1999). *Türk Mitolojisinin ABC'si*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- ÇORUHLU, Y. (2000). *Türk Mitolojisinin Anahatları*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- DEMİRBULAK, A. (2012). Erken Devir Türk Sanatının Kaynakları, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*. sayı 3. Aralık.
- DURAN, R. (2012). *Mitoloji ve Din*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- ESİN, E. (2004). *Orta Asya'dan Osmanlıya Türk Sanatında İkonografik Motifler*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- GEZGİN, D. (2007). *Hayvan Mitosları*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- HANÇERLİOĞLU, O. (2000). *Dünya İnançları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- KARAKURT, D. (2012). *Türk Mitoloji Ansiklopedisi (Açıklamalı- Resimli)*. e-kitap (Erişim Tarihi: 10.10.2016).
- KÜÇÜK, S. *Bâkî Divânı*. www.kulturizm.gov.tr (Erişim tarihi: 01.12.2016).
- MACİT, M. *Nedîm Divânı*. www.kulturturizm.gov.tr (Erişim tarihi: 01.12.2016).
- MEGEP. (2007). *Hayvansal Motif ve Figürleri*. Ankara: MEB Yayınları.
- OKÇU, N. *Şeyh Galib Divânı*. www.kulturturizm.gov.tr (Erişim tarihi: 01.10.2016).
- ÖGEL, B. (1993). *Türk Mitolojisi (Kaynakları ve açıklamaları ile destanlar)* C.I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- ÖRS, Y. (2001). “*Takımyıldızların Mitolojik Öyküleri*” Adlı Özel Konulu Çalışma. Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi ve Uzay Bilimleri.
- RADLOFF, W. (2008). *Türklük ve Şamanlık*. İstanbul: Örgün Yayınevi.
- TARLAN, A. N. (1945). *Hayâlî Bey Divânı*. İstanbul: Bürhaneddin Erenler Matbaası.
- TOPRAK, F. (2013). Çagatay Şiirinde Vahşi Hayvanlar Ve Yırtıcı Kuşlar. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer, s. 105-124, Ankara.*

Türkçe Sözlük, (2011). “*Kartal*”. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

URAZ, M. (1994). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Düşünen Adam Yayınları.

ZAVOTÇU, G. (2013). *Klasik Türk Edebiyatı Sözlüğü*. İstanbul, Kesit Yayınları.

